

TRASHËGIMIA KULTURORE NË

FO KU S.

TRASHËGIMIA KULTURORE NË SHqipëri

TRASHËGIMIA
KULTURORE NË
FO
KU
S.

BOTIMI I TEKSTEVE BURIMORE
MBI PRAKTIKAT E RUAJTJES DHE
MENAXHIMIT TË TRASHËGIMISË
KULTURORE NË GJUHËN SHQIPE

Titulli: “Trashëgimia Kulturore në Fokus: Botimi i teksteve burimore mbi praktikat e ruajtjes dhe menaxhimit të trashëgimisë kulturore në gjuhën shqipe”

Botimi është mundësuar nga “Trashëgimia Kulturore pa Kufij Shqipëri” (Cultural Heritage without Borders Albania (CHwB Albania) me mbështetjen financiare të Suedisë nëpërmjet Agjencisë Ndërkombëtare për Zhvillim.

Përkthimet nga origjinali: Të ndryshëm referuar në çdo dokument përkatësisht

Redaktoi: Boiken Abazi

Parathënie për botimin nga: Elena Mamani, Lorenc Bejko dhe Boiken Abazi

Koordinoi procesin e përkthimeve dhe publikimit:

Elena Mamani, Regina Vathi, Pezana Rexha

Foto: © Bjori Thana, Regina Vathi

Dizajni: Ina (Hina) Shkëmbi, Joniz Osmanagaj

© CHwB Albania © ICOMOS Albania

Viti i botimit: 2023

196 f.: me foto ; 21 x 21 cm

ISBN: 9789928801081

1.Pasuria kulturore 2.Ruajtja dhe restaurimi 3.Menaxhimi 4.Shqipëri

904 :72 .03(496.5)

Shtëpia Botuese: “Graphic Line-01”

This work is distributed under the Creative Commons BY-NC-ND 4.0 licence, which enables re-users to copy and distribute the material in any medium or format in non-adapted form only, for non-commercial purposes only, and only so long as attribution is given to the creator.

Ky botim publikohet bazuar në licencën nga “Creative Commons BY-NC-ND 4.0”, e cila u mundëson ripërdoruesve të kopjojnë dhe shpërndajnë materialin në çdo mënyrë komunikimi ose format, por vetëm duke mos kryer përshtatje të formës, duke mos e përdorur për qëllime tregtare, si dhe për aq kohë sa i jepet krijuesit atributi përkatës.

DEKLARATA e TLAXCALA-s PËR RIJETËZIMIN E VENDBANIMEVE TË VOGLA

Simpoziumi i 3-të ndër-amerikan mbi konservimin e trashëgimisë ndërtimore (1982), shkruar me 11 janar 2012.

ICOMOS-i NË MEKSIKË

Përkthyer nga: Iris Pojani.

Redaktuar nga: Boiken Abazi.

Versioni origjinal ©ICOMOS. Ky përkthim nuk është përkthim zyrtar ICOMOS-it. Ky përkthim në gjuhën shqipe botohet me lejen e ICOMOS-it, por nën përgjegjësinë e vetme të përkthyesit/botuesit.

Pjesëmarrësit e Simpoziumit të tretë ndëramerikan mbi ruajtjen e trashëgimisë ndërtimore kushtuar temës së "Rijetëzimit të vendbanimeve të vogla", organizuar nga Komiteti Kombëtar Meksikan i ICOMOS-it dhe zhvilluar në Trinidad, Tlaxcala, në datat 25 deri më 28 tetor 1982, dëshirojnë të shprehin mirënjohjen e tyre për përfaqësuesit e Meksikës dhe komitetin organizativ, për mënyrën shumë të përzemërt të pritjes, si dhe shprehin kënaqësinë e tyre për standardin e lartë të punimeve dhe për rezultatet e arritura.

Ata dëshirojnë të falënderojnë veçanërisht qeverinë e shtetit të Tlaxcala-s për mikpritjen e saj dhe janë të lumtur të vërejnë përpjekjet që ajo po bën për të ruajtur trashëgiminë arkitekturore dhe urbane që i është besuar nga historia, e cila është me interes të jashtëzakonshëm për të gjithë popujt e Amerikës.

Pasi shqyrtuan situatën që mbizotëron tani në Amerikë nga pikëpamja e rreziqeve që kërcënojnë trashëgiminë arkitekturore dhe mjedisore të vendbanimeve të vogla, delegatët vendosën të miratojnë përfundimet e mëposhtme:

- I. Ata ripohojnë se vendbanimet e vogla janë vende ku ruhen mënyra të jetesës si bartëse të dëshmiave për kulturat tona, ruajnë shkallën e duhur për to dhe në të njëjtën kohë mishërojnë marrëdhëniet e komunitetit të cilat u japin banorëve një identitet.
- II. Ata ripohojnë se ruajtja dhe rehabilitimi i vendbanimeve të vogla është një detyrim moral dhe një përgjegjësi për qeverinë e çdo shteti dhe për autoritetet vendore. Komunitetet e tyre kanë të drejtë të marrin pjesë në vendimmarrjen për konservimin e qytetit ose fshatit të tyre, si dhe të marrin pjesë drejtpërdrejt në realizimin e punimeve të ndërmarra për këtë qëllim.
- III. Sipas përcaktimeve të Kartës së Chapultepec-it, dhe siç pasqyrohet në shqetësimin e shprehur në Simpoziumin e Morelia-s dhe në takime të tjera të profesionistëve amerikanë të konservimit, trashëgimia mjedisore dhe arkitekturore e vendbanimeve të vogla është një burim jo i rinovueshëm dhe konservimi i saj kërkon procedura të kujdesshme, të cilat do të sigurojnë mbrojtjen e saj nga rreziqet e dëmtimeve apo shkatërrimeve për arsye të përfitimeve politike.
- IV. Ata pajtohen me idenë se nismat që kanë për qëllim sigurimin e mirëqenies së komuniteteve që jetojnë

në vendbanime të vogla duhet të marrin për bazë respektimin me përpikëri të traditave të këtyre vendeve si dhe mënyrave të tyre të jetesës. Ata gjithashtu kanë pranuar se situata e krizës ekonomike që aktualisht prek kontinentin nuk duhet të kufizojë përpjekjet për të ruajtur identitetin e vendbanimeve të vogla; përkundrazi, nëse duhen kapërcyer rrethana të tilla të vështira, duhet të mbështetemi në arritjet kulturore të së shkuarës dhe në format materiale të shprehjes së kujtesës sonë kolektive.

- V. Ata vërejnë më tej se prezantimi i modeleve të konsumit dhe sjelljeve të huaja për traditat tona, të cilat hyjnë përmes mediave të shumta të komunikimit, ndihmojnë në shkatërrimin e trashëgimisë kulturore duke nxitur përbuzjen për vlerat tona, veçanërisht në vendbanimet e vogla; prandaj, ata i nxisin qeveritë, institutet e arsimit të lartë dhe organet publike apo private të interesuara për ruajtjen e trashëgimisë që të përdorin mediat që kanë në dispozicion për të përballuar efektet e këtij procesi.
- VI. Ata ripohojnë rëndësinë e planifikimit rajonal si një mjet për të luftuar procesin e braktisjes së vendbanimeve të vogla dhe rritjen e mbipopullimit të qyteteve të mesme dhe të mëdha - një fenomen që godet vetë ekzistencën e këtyre vendbanimeve. Gjithashtu, ata theksojnë se çdo veprim që ka për qëllim ruajtjen e mjedisit urban dhe vlerave arkitekturore të një vendi, në thelb duhet të jetë një betejë për përmirësimin e kushteve socio-ekonomike të popullsisë së tij dhe të cilësisë së jetës në qendrat e tij urbane. Prandaj ata i bëjnë thirrje qeverive dhe organeve kompetente që të ofrojnë një infrastrukturë të integruar me mjete praktike për ndalimin e shpopullimit të vendbanimeve të vogla.
- VII. Ata konsiderojnë se nëse mjedisi tradicional i vendbanimeve në fshatra dhe në qytete të vogla duhet të ruhet, dhe nëse duhet të ketë vijimësi të shprehjes së tij edhe në arkitekturën bashkëkohore popullore, materialet dhe teknikat tradicionale duhet të mbeten të disponueshme. Ata propozojnë që, aty ku nuk mund të gjenden, të përdoren zëvendësues që nuk shkaktojnë ndonjë dëmtim të theksuar të efekteve pamore dhe që plotësojnë kërkesat si të kushteve lokale fizike dhe gjeografike ashtu edhe të mënyrës së jetesës së popullsisë.

REKOMANDIME:

Pjesëmarrësit e Simpoziumit ripohojnë parimet që frymëzojnë punën e Këshillit Ndërkombëtar për Monumentet dhe Sitet, siç janë përcaktuar në tekste të ndryshme ndërkombëtare, duke përfshirë rekomandimet e bëra në takimet e mbajtura më parë në Amerikë, në Quito, Chapultepec dhe Morelia, në lidhje me konservimin e vendbanimeve të vogla. Ata, nga ana e tyre, miratojnë rekomandimet e mëposhtme për qarkullim nga Komitetet e ICOMOS-it në Amerikë dhe nga çdo specialist tjetër, si dhe për t'u dorëzuar pranë autoriteteve, shoqatave profesionale, instituteve kompetente në këtë fushë, universiteteve, shkollave të arkitekturës dhe organeve të tjera.

Rekomandohet:

1. Që çdo iniciativë me synim konservimin dhe rijetëzimin e vendbanimeve të vogla duhet të hartohet si pjesë e një programi që përfshin aspektet historike, antropologjike, sociale dhe ekonomike të zonës dhe mundësitë për rijetëzimin e saj. Dështimi në sa më sipër do t'i bënte këto nisma sipërfaqësore dhe joefektive.
2. Që duhet inkurajuar pjesëmarrja ndërdisiplinore si kusht i domosdoshëm për çdo përpjekje në favor të konservimit, restaurimit dhe rijetëzimit të vendbanimeve të vogla.
3. Që administratat e shërbimeve publike – të cilat trajtojnë fusha të tilla si komunikimi, shëndetësia, arsimi, energjia elektrike, etj. – të kenë ndërgjegjësimin e nevojshëm për faktin se edhe aktivitetet që ndërmerren me qëllimet më të mira mund të shkaktojnë dëm për komunitetet e vogla nëse administratat janë të paditura, ose nëse nuk arrijnë të çmojnë vlerat e trashëgimisë kulturore dhe përfitimet që rrjedhin nga konservimi i asaj trashëgimie për komunitetin në tërësi.
4. Që shkëmbimi i përvojave është thelbësor, nëse synohet të arrihen rezultate më të mira në politikat kombëtare, legjislacinon specifik dhe progresin teknik. Informacioni është shumë i rëndësishëm, qoftë ai me natyrë ndërkombëtare apo specifikisht i lidhur me botën amerikane. Theksi vihet edhe një herë në dobinë e botimeve të krijuara për këtë qëllim dhe propozohet që të formohen grupe pune amerikane për temat e ndryshme që përfshihen.
5. Që përdorimi i materialeve rajonale dhe ruajtja e teknikave tradicionale lokale të ndërtimit janë thelbësore për konservimin e kënaqshëm të vendbanimeve të vogla dhe nuk bien ndesh me parimin e përgjithshëm se çdo vepër e re duhet të mbajë shenjë e kohës sonë. Është urgjente që të bëhet një përpjekje për të njohur dhe rritur prestigjin dhe vlerën e qenësishme që ka përdorimi i materialeve dhe teknikave të tilla, aty ku ato ekzistojnë, dhe për t'i mbajtur ato të gjalla në mendjet e komuniteteve përkatëse përmes një intensiteti të shtuar. Rekomandohet që të inkurajohet aftësimi në mjeshtëritë e ndërtimit me anë të kompensimeve financiare dhe dhurimit të çmimeve.
6. Që qeveritë e vendeve të Amerikës Latine e konsiderojnë interes publik dhënien e fondeve për blerjen, mirëmbajtjen, konservimin dhe restaurimin e banesave në vendbanimet e vogla dhe qytetet më të vogla, si një mjet praktik për ta mbajtur të gjallë trashëgiminë ndërtimore dhe mundësitë e strehimit që ajo ofron. Për arritjen e këtij qëllimi duhet të ketë një ndryshim të normave që rregullojnë shpërndarjen e fondeve, për të mundësuar përzgjedhjen për dhënien e kredive hipotekore për ndërtesat në të cilat janë përdorur teknika dhe materiale tradicionale.
7. Që shkollat e arkitekturës duhet të ngrajnë dhe mbajnë programe master dhe programe të doktoraturës në restaurim. Gjithashtu, ato duhet t'i kushtojnë rëndësinë e duhur planprogrameve të tyre të trajnimit, vlerësimit të trashëgimisë arkitekturore dhe urbanistike, problemeve të konservimit dhe restaurimit, si dhe njohurive mbi arkitekturën popullore dhe mbi teknikat tradicionale të ndërtimit, për t'u mundësuar të diplomuarve që të përshtatin në mënyrë të dobishme kapacitetin e tyre profesional brenda komuniteteve që kërkojnë shërbimet e tyre.
8. Që për ruajtjen e trashëgimisë arkitekturore kolegjet dhe shoqatat e njohura të arkitektëve të krijojnë komisione të afta për të nxitur rritjen e ndërgjegjësimit mbi përgjegjësitë që u ngarkohen atyre për mirëmbajtjen e vendbanimeve të vogla, për përpilimin dhe qarkullimin e informacionit për këtë çështje dhe për të rekomanduar programe dhe veprime për arritjen e këtij qëllimi.

9. Që përfaqësuesit e vendeve të rajonit, nëse ende nuk e kanë bërë, të bëjnë çdo përpjekje që qeveritë e tyre të miratojnë Protokollin e Konventës së Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s (16 nëntor 1972), në mënyrë që të kenë kualifikimin bazë për të marrë mbështetje dhe asistencë teknike nga organet ndërkombëtare.
10. Pjesëmarrësit certifikojnë autenticitetin e këtij teksti, që njihet si "Deklarata e Tlaxcala-s", e cila përmban konkluzionet dhe rekomandimet e miratuara në Trinidad, më 28 tetor 1982, në seancën plenare të Simpoziumit të tretë ndër-amerikan mbi konservimin e trashëgimisë ndërtimore.